

# Nibbixwoud, bedevaartsoord?

## De H. Cunera

Van oudsher werd Cunera vereerd in Rhenen in de provincie Utrecht. Halverwege de 5<sup>e</sup> eeuw zou zij door een koning (Radboud?) gered zijn uit de moordlustige handen van de Hunnen, die juist bezig waren ongeveer elfduizend 'Maagden' te vermoorden. Of hij door de schoonheid van Cunera danwel door louter medelijden bewogen werd, is niet meer te achterhalen. Feit is wel, dat hij, thuiskomend met Cunera, die hij onder 'zijn brede vorstelijke mantel verborg', onrust en twist in huiselijke kring teweeg bracht. Want om voor de hand liggende redenen wekte de aanwezigheid van Cunera de nodige jaloezie op bij de koninklijke gade. En hoe rein en heilig Cunera zich ook gedroeg, dit kon niet goed gaan. Zij werd bij een eerste poging om haar bij de koning zwart te maken nog gered door een wonder: het vele brood dat overbleef na de koninklijke maaltijd, werd altijd door Cunera royaal aan de armen uitgedeeld. Maar op zekere dag werd zij door de gemalin van de koning van verspilling beschuldigd. Voor de koning gebracht, opende Cunera haar schort en in plaats van brood, lagen daar spaanders. Hierdoor verwierf Cunera zich een nog groter vertrouwen bij de koning. Korte tijd hierna echter, de koning was ter jacht uitgereden, overmeesterden de gemalin tezamen met een dienaar Cunera, wurgden haar met een doek en begroeven haar in de paardenstal, waarna het graf werd toegedekt met paardenmest. Maar ziet: bij terugkomst van de jacht weigerden de paarden des konings de stal in te gaan en een helder schijnend licht werd waargenomen rond de stal. Het lijk werd weldra gevonden, opnieuw 'in een eerzamer' graf begraven en de schuldigen werden wreed gestraft. 's Konings vrouw werd dermate gekastijd, 'dat zij razende wegliep, haar kleederen scheurde, de haren uittrok en op den derden dag zich van een hogen berg nederstortte en de hals brak. De kamenier werd gegrepen en in een groot vuur verbrand. Zoo straft God groote misdaden ook in dit leven. Zoo wrekt Hij Zijn Heiligen!'

## Relikwieën en verering

Zeker is dat het gebeente van Cunera, de handdoek waarmee ze gewurgd werd en twee sluiers tot het eind van de 16<sup>e</sup> eeuw in de kerk in Rhenen zijn bewaard. Na de Reformatie, 'toen het Protestantisme ook te Rhenen zijn verwoestingen kwam voortzetten en alles onveilig maken', werd het stoffelijk overschot naar andere plaatsen vervoerd en uiteindelijk door oud-Katholieken verbrand, 'omdat naar hun streng oordeel de echtheid der relieken niet meer voldoende kon bewezen worden. Gelukkig zijn eenige partikelen ervan aan deze vernieling ontkomen'.

Reeds omstreeks 1500 wordt de H. Cunera algemeen voor de genezing van keel- en veeziekten aange-roepen. *'De goddelijke goedheid pleegt haar Heiligen inzonderheid in die zaken te verheerlijken, door welke zij bij hun leven het meest geleden of de grootste deugden beoefend hebben. Door het toewringen der keel werd aan de H. Cunera het leven ontnomen, maar daarvoor verkreeg zij de martelaarskroon in den hemel en eene bijzonder macht op aarde; want vele keellijders genazen door haar voorspraak. Een groote smaad werd haar H. lichaam aangedaan door het in een paardenstal te begraven, doch dit werd vergoed door de macht, welke zij van God bekomen heeft over besmette veestallen.'*

Een man uit Zierikzee, lang gepijnigd door een keelgezwel, werd terstond genezen na een gebed tot de H. Cunera. Maar... niet dan nadat hij beloofd had 'de zwaarte van zijn lichaam door een gelijk gewicht in tarwe en wijn, goud en zilver' te schenken. Voor wat, hoort wat...

En wat ziekte onder het vee betrof: *'Geen dorp waar men bij veeziekte tot de H. Cunera zijn toevlucht heeft genomen en het gewijde water en brood heeft aangewend, of men hoort er van gelukkige uitkomsten'*.

## Verering te Nibbixwoud

Hoe de verering van Cunera uit Rhenen in Nibbixwoud gekomen is, is niet bekend. Misschien was de faam van Cunera als beschermster van het vee bekend bij de pastoor en heeft deze zijn parochianen aangeraden zich tot haar te wenden. Maar niets is hieromtrent met zekerheid te zeggen. Evenmin staat vast dat, zoals beweerd wordt door kapelaan B. Voets, al in voorchristelijke tijden in Nibbixwoud de gewoonte zou hebben bestaan om op open plaatsen in het woud offers te brengen aan de goden ten behoeve van zieke paarden. Wel is zeker dat sinds de 13<sup>e</sup>/14<sup>e</sup> eeuw boeren op de feestdag van St. Cunera (12 juni) hun vee binnen de immuniteit van de kerk brachten. Daar werd het door de priester gezegend, terwijl de boeren hun beden om bescherming onderstreepten door het aanbieden van offergaven. Over de schaal waarop Cunera destijds vereerd werd, laat Voets zich niet uit. Het dorp telde rond 1350 slechts ongeveer 20 huizen en plusminus 100 inwoners. In 1494 waren er iets meer huizen en mensen, resp. 28 en 120, maar de economische situatie was waarschijnlijk weinig florissant. Dat blijkt uit het gegeven dat de drie pastoors die tussen 1480 en 1505 werden aangesteld, bij hun aantreden niet het verplichte institutiegeld aan de deken hoefden te betalen.



*Ets van de H. Cunera zoals zij gewoonlijk wordt afgebeeld. Met lauwertak, links de os en rechts de paarden die niet in de stal willen.*

Van belang is ook dat in het begin van de 16<sup>e</sup> eeuw Nibbixwoud en het naburige Benningbroek van alle parochies van de proosdij West-Friesland het laagst scoorden op de lijst van verplichte bijdragen voor het kerkelijk bestuur. De Cuneracultus had het dorp blijkbaar geen voorspoed gebracht.

Precies om die reden is het interessant vast te stellen dat na de Reformatie de Cuneradag (weer) veel volk trok. Van de viering van haar feest meldt de baljuw van Hoorn aan Den Haag, *'dat opentlyck bij lichten dage de kandelaers, beelden, cruycen en diergelycke binnen worden gedragen ende mispaepen in haer vol gewaedt door de open deuren van diegenen, die daer voorbij gaen, worden gesien'*.

Na de dienst hadden niet minder dan 1500 mensen deelgenomen aan een processie en hun vee rondom geleid ter zegening. Een jaar later rapporteerde de baljuw een bijeenkomst van meer dan 400 personen, onder wie vijf priesters.

Hoe lang deze Cuneradagen nog gehouden zijn, is niet bekend. Bij Voets wordt Cunera na 1624 niet meer vermeld.

Liturgische voorwerpen uit de collectie van de parochie, een zilveren wierooksvat en een hostiedoosje uit de 17<sup>e</sup> eeuw, getuigen er echter van dat de verering of de aandacht voor Cunera toen niet ophield. In 1878 werd de nieuwe kerk geconsacreerd door Mgr Snickers en net als haar middeleeuwse voorganger gewijd aan Cunera.

In Benningbroek ligt de 'Cunerahoeve', die een tijd lang eigendom van de kerk is geweest. Dan is er de Cunerastraat en soms komt Cunera ook voor in de naamgeving als doopnaam. In 1911 werd de R.K. Toneelvereniging 'St. Cunera' opgericht en in 1978 werd het eeuwfeest van de kerk gevierd met een revue 'Eeuwig Cunera' geschreven door L. Weel. De zegening van het vee werd sinds het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw gepraktiseerd, maar waarschijnlijk ook in de 19<sup>e</sup> eeuw. Bij het naar buiten gaan van het jonge

vee, half april/begin mei, kwam de pastoor het vee bij de boeren zegenen. Later, waarschijnlijk na de Tweede Wereldoorlog, haalden de boeren het wijwater bij de pastorie en besprenkelden ze zelf het vee. Het ritueel werd als volgt beschreven: bij het binnengaan van de stal zette de boer zijn pet af en maakte hij een kruisteken. Vervolgens werden met het nieuwe (of het oude als Pasen laat viel) palmtakje de koeien ieder apart met wijwater besprenkeld. Tenslotte werd de pet opnieuw afgedaan en wederom een kruisteken gemaakt. Voor zover bekend was het water niet met een speciaal Cuneraformulier gewijd, noch werden er Cunera gebeden tijdens de zegening uitgesproken. Niettemin was voor de betrokkenen de verbinding met Cunera en het oude veepatronaat duidelijk. Door de overgang van veehouderij naar tuinbouw in Nibbixwoud is het gebruik versneld afgenomen.

In 1997 was er nog één veehouder in Nibbixwoud die jaarlijks zijn vee zegende. Binnen de parochieliturgie wordt Cuneradag al jaren niet meer gevierd.

### Objecten in de Cunerakerk, met afbeeldingen van de heilige.

1. Zilveren wierooksvat van Hoornse makelij uit 1664 (26 cm hoog) met gedreven voorstellingen waaronder de wurging van Cunera;
2. Zilveren hostiedoosje uit het tweede kwart van de 17<sup>e</sup> eeuw (12 cm hoog, 8,7 cm doorsnee) bekroond door een beeldje van Cunera met de worgdoek;
4. Schilderingen van Thijs Sterk uit 1952 bevinden zich boven het altaar, ze benadrukken de eenheid van kruis- en misoffer en laten er Cunera, Ursula en Franciscus, samen met mensen van alle leeftijden, God om danken;
5. In de transeptramen van de kerk zijn scènes uit het leven van Cunera in glas-in-lood uitgebeeld: de brooduitdeling door Cunera, de stal waar de paarden niet meer in wilden en Willibrord die het lichaam van Cunera laat vervoeren;
6. in de sacristie bevindt zich een onderwijsplaat (81 x 57 cm) uit 1916 van Cunera naar een tekening van Frans Loots in 1914;
7. in de grote zaal van de pastorie hangt een devotieprent (ca. 50 x 40 cm) van Cunera uit het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw. Het onderschrift: *'H. Cunera, Patrones tegen keel- en veeziekten, bescherm ons'* is niet zichtbaar. <<

### Geraadpleegde bronnen en literatuur:

1. *Pater van den Elsen: De H. Cunera. Haar leven, hare Relikwieën, hare vereering en mirakelen, 1890.*
2. *Bedevaartplaatsen in Nederland 1. P.J. Margry & C.M.A. Caspers: Nibbixwoud door Theo Clemens.*